

Прегледни чланак
doi:10.5937/sinteze6-14031

КОРЕЛАЦИЈА МУЗИЧКОГ И ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА У ПРЕДШКОЛСКОЈ УСТАНОВИ

Љиљана О. Војкић¹ и Јелена О. Дубљевић²

Сажетак. Резултати истраживања спроведеног с циљем да се испита утицај музике на дечје ликовно изражавање показали су „да постоји посебна, скоро органска повезаност, између музичког и ликовног стваралаштва предшколске деце“ (Филиповић & Грујић-Гарић, 2009: 319). Повезивањем садржаја музичког и ликовног васпитања потпуније се остварују циљеви и задаци васпитања и образовања у дечјем вртићу, а деца се развијају као интегралне личности. У настојању да се ликовно изразе предшколска деца пролазе кроз три развојна периода (стадијума): стадијум шкрабања /случајни реализам – од 2. до 4. године/, прешематски стадијум /неуспели реализам – од 4. до 6. године/ и стадијум шеме /интелектуални реализам – од 6. до 9. године/ (Lovenfeld, 1975, наведено у: Филиповић, 2011). Такође, у њиховом ликовном изражавању запажа се постојање три нивоа: интелектуално-наративни, ликовно-доживљајни и појмовно-знаковни, који уз помоћ стимулације музиком добијају на изражајности (Филиповић, Грујић-Гарић 2009). Корелација музичког и ликовног васпитања у предшколској установи претежно се заснива на слушању музике које претходи или се одвија упоредо са ликовним изражавањем деце. Међутим, бројалице, песме и музичке игре могу послужити као средство за упознавање и разликовање боја. Осим тога, деца се могу укључити у прављење једноставних музичких инструмената (Ђурковић-Пантелић 1998) или њихово моделовање тестом у боји или пластелином (Филиповић, Каменов 2009). До посебног изражаја корелација долази у музичким

¹ljubljevic@yahoo.com, Висока школа струковних студија за образовање васпитача
Пирот

²jdubljevic@yahoo.com, Универзитет уметности у Београду, Факултет музичке
уметности

драматизацијама, где је потребно декорисати сцену и израдити костиме и маске. Могућности за успостављање корелације су разноврсне и бројне, а начини деци блиски и подстицајни.

Кључне речи: ликовна уметност, уметничко изражавање, корелација, вртић, деца, музика

УВОД

Упоредо са постојањем искустава из праксе, резултати истраживања показали су да између ликовног изражавања, говорних активности, музичког и драмског стваралаштва постоји „посебна, скоро органска повезаност“ (Филиповић, 2011: 325).³ Узимајући у обзир чињеницу да дете не одваја стварно од замишљеног, аутор *Методике ликовног васпитања и образовања* Сања Филиповић наводи да су сензибилитет и креативност детета у различитим уметностима неодвојиви (Филиповић, 2011: 327). На основу истраживања Богумила Карлавариса, које је послужило као основа за даља истраживања Сање Филиповић и Габријеле Грујић-Гарић, потврђено је да уз помоћ стимулације музиком, три нивоа дечјег ликовног изражавања: интелектуално-наративни („шта и како деца приказују“), ликовно-доживљајни („како деца естетски интерпретирају поједине садржаје“) и појмовно-знаковни („са позиције како деца формирају визуелне знакове за појмове, односно како из значења појма налазе основу за визуелно кодирани знак“) добијају на изражајности (Филиповић, Грујић-Гарић, 2009: 318).

ВИДОВИ КОРЕЛАЦИЈЕ МУЗИЧКОГ И ЛИКОВНОГ ВАСПИТАЊА

Корелација музичког и ликовног васпитања у предшколској установи остварује се на више начина: извођењем бројалица, песама и музичких игара, путем којих се деци може предочити постојање различитих боја, слушањем музике које претходи или се одвија упоредо са ликовним изражавањем, илустровањем или моделовањем након извођења бројалица, прављењем једноставних музичких инструмената, као и декорисањем сцене и израдом костима и маски за музичке драматизације.

Као један од ликовних елемената, боја прожима свет око нас и делује на емоције. Свестан ове чињенице, Јохан Волфганг Гете (Johann Wolfgang von Goethe) проучавао је симболику боја и њихово психолошко дејство (изазивање радости, туге, узбуђења, очајања или равнодушности) и

³Рад је изложен на Другом стручно-научном скупу са међународним учешћем „Холистички приступ у предшколској педагогији – теорија и пракса“, који је одржан 10. и 11. октобра 2014. године на Високој школи струковних студија за образовање васпитача у Пироту.

закључио да су деца наклоњенија јаким и живим, а одрасли тамним и угаситим бојама (Савић 2003: 42).

Бавећи се карактеристикама ликовних елемената на подручју цртања и сликања код деце предшколског и школског узраста, Богомил Карлаварис је дефинисао три плана: оптичко-тематски (развија се од 2. до 7. године), креативни (нагло се развија између 4. и 5. године) и обликовни, који стагнира, „тако да је ликовни израз предшколског детета заснован углавном на линији, облику и боји“ (Карлаварис & др. 1982, наведено у: Филиповић, 2011: 51). Виктор Ловенфелд (Lowenfeld & Brittain, наведено у: Филиповић, 2011: 56) је издвојио шест стадијума у оквиру оптичко-тематског развоја ликовног израза деце, од којих се прва три односе на децу предшколског узраста: стадијум шкрабања (случајни реализам–од 2. до 4. године), прешематски стадијум (неуспели реализам–од 4. до 6. године) и стадијум шеме (интелектуални реализам – од 6. до 9. године).⁴

Стадијум шкрабања се дели на три подстадијума: неконтролисано шкрабање (јавља се око 2. године), контролисано шкрабање (појављује се око 2,5 године) и именоване шкработина (око 3 до 3,5 године), када за дете значење боје има смисла. Њено коришћење је претежно механичко, „зависно од тога како су боје поређане на палети“ (Biehler 1953, наведено у: Lowenfeld 1975, Филиповић, 2011: 64). Према мишљењу Богомила Карлавариса, уколико дете ради бојама, оно ће не само повлачити линије већ и неспретно бојити неке површине (Карлаварис, 1961: 73). У стадијуму шкрабања цртежу је дата предност у односу на боју. За **прешематски стадијум** карактеристична је експресивна употреба боје. Иако су ликовни садржаји повезани са окружењем детета, оно најчешће посеже за бојама претежно јаког интензитета, по сопственом нахођењу, а не онако како их види у реалности, при чему изражава субјективан однос према опаженом (Филиповић, 2011: 71, 93). Током **стадијума шеме**, дете учача повезаност боје и облика и формира шему за боју коју користи за одређене облике (на пример, сунце је жуто). Упркос томе, код већине деце учача се недоследна примена ове шеме услед потребе да искажу субјективни доживљај стварности. Богомил Карлаварис сматра да око шесте године деца „треба што чешће и што више да раде бојама којима покривају површине на подлози“ (Карлаварис, 1961: 118–119). Коментаришући развој чула и физички развој предшколске деце, Сања Филиповић наводи да је за ране развојне фазе „карактеристично именоване основних боја и уживање у њима“, док се касније „јавља смисао за нијансе и запажају се разлике у боји под различитим врстама осветљења“ (Филиповић, 2011: 26). Тек након десете године долази до појаве многобројних нијанси, колористичких разлика и донекле перспективе боје (Карлаварис, 1968: 35).

⁴ Остали стадијуми су: стадијум почетног реализма (физио-пластични цртеж – од 9. до 12. године), стадијум визуелног реализма (псеудо-натуралистички цртеж – од 12. до 14. године) и стадијум свесног обликовања (после 14. године).

Бројалице, дечје песме и музичке игре могу послужити као средство за упознавање и разликовање боја. С обзиром на то да предшколска деца и у стадијуму шеме најчешће не представљају реалним бојама облике и појаве из окружења, циљ коришћења песама је да се подстакне стварање шема за боју коју дете користи за одређене облике, без утицаја на његово стваралачко изражавање.

Приликом истраживања повезаности дечјих песама и боја које се помињу у њиховим текстуалним предлошцима узете су у обзир збирке које су у највећој мери у употреби у предшколским установама од средине осамдесетих година,⁵ као и новија остварења савремених аутора и приређивача.⁶

У различитим збиркама песама за децу боје се доводе у везу са човеком, биљкама, животињама, појавама у природи и предметима. Садржај песама може се односити на једну боју или на комбинацију две или више боја. Према речима Богомила Карлавариса, у периоду од 3. до 7. године „дете најчешће употребљава црвену, жуту, плаву, зелену, белу и црну боју“ (Карлаварис, 1961: 108). Ове боје се јављају и у песама за децу. С тим у вези, најчешће се помињу жута, зелена, бела и црвена, а у мањој мери плава и црна. У највећем броју песама проналазимо жуту, зелену и белу боју, зато што се оне везују за одређена годишња доба: жута за лето и јесен, зелена за пролеће, а бела за зиму.

Жута боја асоцира на јесење лишће, зреле плодове (крушку, дуњу и јабуку), цвеће и животиње – на паче, пиле, лептира и лава. Каткад се помињу и делови тела појединих животиња који су жуте боје, на пример кљун и пловне кожице пачета. Када се јавља у комбинацији са другим бојама (са црном, црвеном, белом, плавом и зеленом) наилазимо на поређење воћа различите боје (жута банана – црна купина), цвећа, лептира и кликера. Нарочито је важна комбинација жуте са црвеном и зеленом бојом, које сусрећемо на семафору. У вези са тим, музичке игре *Семафор* и *Саобраћајац* могу помоћи деци да стекну основна знања из културе у саобраћају, тим пре што употребом црвених, жутих и зелених кругова и заставица деца уче када могу безбедно да пређу улицу. **Зелена** боја везује се за пролеће, месец мај и природу. У песама се помињу зелена гора, шума, пашњак, ливада, трава, венци и рузмарин. У композицији *Булке* наилазимо на поређење зелене и црвене боје, при чему је зелена „нога“ асоцијација за стабљику, а црвена „блуза“ за латице цвета. Садржај песме *Таласи* односи се

⁵ Међу поменутих збиркама су: *Muzika za najmlađe* N. Hibe, *Muzičke igre* N. Vukomanović i O. Komnenić, *Pesma u vrtiću i pesma u školi* N. Vukomanović i E. Matić, *Zarevajmo i zaigrajmo* N. Vukomanović i V. Vukadinović, *Rastimo s pesmom* N. Vukomanović и др.

⁶ Од савремених остварења заступљени су: *Музички буквар* З. Васиљевић, *Бајке бројалице* Г. Грујић-Гарић, С. Филиповић и Е. Каменова, *Народне песме и игре за децу, родитеље, васпитаче и учитеље* и *Заиграјмо весело (народне игре с певањем)* Н. Јабланов и др.

на мењање боје таласа при различитим временским приликама. С тим у вези, помињу се зелени, плави, са белом пеном, црни, златни и црвени таласи у освет зоре. **Бела** боја асоцира на зиму – пахуљице, снег, бело рухо, завејану стазу, Снешка Белића, на облак, биљке (белу раду), животиње (козу и коку) и лађу. Ова боја се најчешће пореди са зеленом (бели крин – зелен ружмарин) и црвеном. У песми *Процвале јагоде* даје се поређење белог цвета јагоде и њеног зрелог, црвеног плода.

Црвена боја се у највећој мери доводи у везу са зрелим плодовима воћа – трешњама, јагодама и јабукама. Поред назива црвена, користи се и синоним румена за плод јагоде, зору и јагодице на лицу. У песми *Мак латице* су упоређене са црвеним шеширом, а средишњи део са црним оком. Народна песма *У Милице* доноси опис њеног белог лица, румених јагодица и црних очију. **Плава** боја се у највећем броју случајева доводи у везу са морем и небом, каткад са освитом зоре или са одевним предметима као што су плава кошуљица и морнарске капе. У песми *Маестрал* јавља се у комбинацији са **златном** бојом (плава морска пучина и златни залазак сунца), коју је пожељно упоредити са жутом. Учењем песме *Цвеће за маму* пореде се плави, жути и бели цветићи од којих сваки има одређено значење и садржи по једну жељу упућену мајци – плави цветић за ведре дане, жути за осунчане, а бели за дугу старост. Уместо израза **црн** често се јављају изрази гарав или мрк (на пример, гарава девојчица, мрки вук). Наилазимо на комбинације са зеленом бојом (црна куца – зелена трава) и белом бојом (црне чизме – бео снег, бела стаза). **Сива** боја се доводи у везу са маглом и јесењим призорима. Може се упоредити са **сребрном** бојом која се помиње у песми *Тече, тече, бистра вода*, а односи се на лађу сребром оковану. Учењем бројалице *Зека* може се утврдити **љубичаста** боја која се доводи у везу са љубичицом.

Након обраде песама, деца могу користити заставице или кругове закачене за штапиће, које ће подићи када се у песми помене боја која се подудара са бојом заставице или круга који држе. Воће, цвеће, предмети (једнобојне лопте и кликери) послужиће као очигледна средства приликом утврђивања боје. Током шетњи у пролеће или јесен, док беру цвеће или сакупљају лишће, посматрају небо и облаке, уз подсећање на песме, деца ће препознавати боје. Такође, након учења песме могу илустровати њен садржај. Уколико се догоди да не употребе боју која се помиње у песми, не треба их исправљати, како не бисмо спутавали њихову креативност.

Музика се у комбинацији са ликовним садржајем може користити на више начина. Након слушања одређеног дела, деца могу исказати свој доживљај кроз цртање, сликање или моделовање. Уколико се користи као позадина, уз њу се може читати литерарни текст који ће се касније илустровати, или може послужити као средство за стварање пријатне атмосфере током бављења ликовним активностима (Филиповић, Грујић-Гарић, 2009: 319). Такође, посматрање ликовног дела, које је послужило као инспирација за настанак одређене композиције, за децу може бити веома

интересантно. С тим у вези, корисно је упоредити сачуване ликовне радове Виктора Хартмана (Виктор Александрович Гартман) са циклусом композиција *Слике са изложбе* Модеста Мусоргског (Модест Петрович Мусоргский), које су настале након композиторове посете изложби.

У зависности од узраста деце, треба водити рачуна о жанру и дужини композиције или њеног дела који се слуша. Нарочито су погодна краћа, програмска дела, чији наслов наговештава њихов карактер, који, у највећем броју случајева, може бити двојак. Музички педагог Ели Башић ова два садржаја, која одговарају двама врстама карактера, назвала је музиком покрета и музиком штимунга (Филиповић, 2011: 328–329). Децу најпре треба упознати са оба типа садржаја појединачно (уз препознавање карактера, темпа, динамике, извођачког састава), док јасно не уоче разлику између њих. Након тога, пожељно је користити композиције које доносе њихову комбинацију.⁷ У моменту промене карактера деца могу да подигну руку како би, у тишини, дала потврду о разликовању музичких садржаја. Након слушања, кроз постављање питања и поновно слушање, корак по корак, од деце треба тражити да опишу разлике у карактеру одсека исте композиције и да препознају којим су музичким средствима остварене. Према мишљењу Сање Филиповић, „музика може да појача доживљај код деце, па самим тим и ликовни израз, за шта је веома важно пажљиво одабрати оне музичке садржаје који могу циљано изазвати и појачати код деце визуелизацију одређених мотива“ (Филиповић, 2011: 329).

Бројалице, које се изводе на једном или на неколико тонова као увод у игру, такође представљају материјал за илустрацију или моделовање, јер се у њима често помињу животиње. Приликом њихове обраде пожељно је користити ритмичке слике, како би их деца визуелно доживела. На пример, ритмичке вредности се могу дочарати сликом биљке или животиње о којој је реч, при чему се веће слике користе за четвртине, а мање за осмине (Ђурковић-Пантелић, 1998: 144–147). У бројалици *Расцвет се жути дренак* (Vukomanović, Vukadinović 1973: 50) осмине се могу заменити сликама жутог дренка једнаке величине, док се у бројалици *Зека* осмине могу означити мањим, а четвртине већим илустрацијама зека или љубичица (Марковић и др. 2002: 377). Аутори *Бајке бројалице* предлажу стварање шарених бројалица, тј. да на основу њиховог ритмичког извођења деца „отискују 'у ритму' боје на подлогу, при чему матрица могу бити шаке и

⁷ Као примери за илустровање музике покрета могу послужити *Бумбаров лет* Николаја Римског Корсакова (Николай Андреевич Римский-Корсаков), *Немачка песма*, *Наполитанска песма*, *Игра малих лабудова* из балета *Лабудово језеро* Петра Иљича Чајковског (Пётр Ильич Чайковский) и др. Музика штимунга може се дочарати композицијама *Јутро* Едварда Грига (Edvard Grieg), *Месечина* Клода Дебисија (Achille-Claude Debussy), *Сањарење* Роберта Шумана (Robert Schumann) и др, а *Шпанска игра* Петра Иљича Чајковског може послужити као пример у коме су обједињена оба карактера.

прсти, или печати од кромпира и сл.“ (Грујић-Гарић, Филиповић и Каменов, 2011: 66).

Корелација музичког и ликовног васпитања огледа се у изради удараљки и моделовању музичких инструмената у пластелину или тесту у боји. Употребом пластичних чаша, флаша и кутија које деца најпре украсе, а затим испуне зрнима (пиринча, пшенице, пасуља), шећером, новчићима, или другим ситним предметима, добијају се звечке. По украшеним чашама и флашама испуњеним различитом количином течности, деца могу ударати дрвеним штапићима и производити неколико тонова. Осликане дрвене варјаче могу се користити, уместо штапића, као удараљке, а саксије уместо звончића. Од перли, дугмића и запушача могу се правити viseћи звучни предмети (Ђурковић-Пантелић, 1998: 198–200; Протић, 1987: 104).

Моделовање музичких инструмената остварује се употребом пластелина, теста у боји или беолина. Деци се могу емитовати снимци композиција за соло инструмент како би јасно разазнали његову боју, као и композиције у којима је дата водећа улога инструменту који моделују. С тим у вези, птице из *Карневала животиња* Камија Сен-Санса (Camille Saint-Saëns) могу послужити за упознавање звука флауте, *Лабуд* за виолончело, а *Слон* за контрабас. Након слушања музике деци треба показати слику инструмента или сам инструмент и објаснити им његове основне делове. У комбинацији са другим материјалима (жицом, концем, комадима дрвета и др.) могуће је дочарати инструменте из различитих група (дувачке, гудачке, удараљке). Пожељно је научити песмицу у којој се помињу музички инструменти (*Чета мала, Добошар* – бубањ,⁸ *Мали оркестар* – труба, триангл, звечке,⁹ *Дечак, Сунце и виолина*¹⁰).

У музичким драматизацијама, које обједињују приповедање, певање, глуму, плес и свирање, деца учествују као извођачи на сцени. Било да су мале¹¹ или сложене,¹² оне им пружају могућност да се опробају како у интерпретацији, тако и на подручју цртања, сликања и пластичног обликовања. Њихова креативност може се испољити у обликовању лутки, опремању сцене, осмишљавању костима и изради маски. С тим у вези, на располагању су им разноврсни материјали (полуобликовани, отпадни и природни) и њихове комбинације. Начини на који се они могу употребити описани су у трећем и петом делу *Мудрости чула* – децјем ликовном и драмском стваралаштву, аутора Сање Филиповић и Емила Каменова (Филиповић и Каменов, 2009; Каменов и Филиповић, 2010).

⁸ Vukomanović 1984: 33, 59.

⁹ Hiba 1986: 94.

¹⁰ Јанковић 1988: 109.

¹¹ Видети мале музичке драматизације: *Ajdemo medena, Žabe i roda, Moja kuca, Pčelica* (Vukomanović, Matić 1989: 58-59, 112-113, 115-116, 122-123), *Leptirić, Zvončić, Pčela, Maslačak, Zeko pleše, Tika-taka, Djed i repa* (Manasteriotti, 1979: 110-119).

¹² Видети драматизацију *Непослушно маче* (Ђурковић-Пантелић, 1998: 172-179).

Табела I: У табели је дат избор дечјих песама и бројалица за препознавање боја

Избор дечјих песама и бројалица за препознавање боја	
Боја/боје	Назив композиције /опсер/ (извор)
ЖУТА каљаче три цветића кућа крушка, цвет, јесен, дуња пачићи пиленце крила лишће лист лишће лав дренак	Бата и паче /e ¹ -a ¹ / (Hiba, 1986: 27)
	Висибаба звони /d ¹ -h ¹ / (Hiba, 1986: 43)
	На крај села /e ¹ -g ¹ / (Hiba, 1986: 47)
	Жута песма /c ¹ -a ¹ / (Vukomanović, Matić 1989: 93)
	Пачићи /d ¹ -a ¹ / (Vukomanović, 1984: 28)
	Купкалица уз пјесму Пиле /d ¹ -a ¹ / (Dopuda, 1980: 35)
	Лептир /c ¹ -h ¹ / (Vukomanović, Komnenić 1981: 29)
	Јесен /c ¹ -b ¹ / (Vukomanović, Vukadinović 1973: 7)
	Јесен већ је стигла /d ¹ -h ¹ / (Vukomanović, 1984: 42)
	Јесен /d ¹ -b ¹ / (Vukomanović, 1984: 43)
	Јежева успаванка /dis ¹ -a ¹ / (Vukomanović, Vukad. 1973: 22)
	Расцвета се жути дренак (Vukomanović, Vukadinović 1973: 50) бројалица
	Жута + друге боје банана + црна (купина) светло + црвена (љут семафор) + зелена (ведар семафор) цвет + бела (лабуд) цвет + плава (цвет) лептир + бела (лептир) + плава (лептир) жута, бела , плава , црвена , зелена (кликери)
Семафор /d ¹ -a ¹ / (Hiba, 1986: 90)	
Где је онај цветак жути /cis ¹ -b ¹ / (Васиљевић, 2003: 79)	
Пчеле /d ¹ -h ¹ / (Vukomanović, Vukadinović 1973: 25)	
Лептирићи и цвет /e ¹ -a ¹ / (Protić, 1987: 77)	
Кликери /d ¹ -h ¹ / (Hiba, 1986: 56)	

ЦРВЕНА трешње јагоде јабучица румене јагоде	Трешњица /d ¹ -a ¹ / (Hiba, 1986: 24)
	Јагоде /c ¹ -g ¹ / (Марковић и др. 2002: 398)
	Јабучице црвена /d ¹ -a ¹ / (Protić, 1987: 76)
	Цуцаљка уз пјесму Цуцун роде (Doruđa, 1980: 34) /g ¹ -d ² / - транспоновати
Црвена + друге боје лопта + плава (лопта) светло-стој, зелена (светло-крећи) трешњица + бела (цвет) црвена + жута + зелена ; зелена + жута + црвена румен-јагодице + бела (лице) + црна (очи) кликер + бела (кликер) + зелена (трава)	Црвено и плаво /c ¹ -a ¹ / (Vukomanović, Matić 1989: 98)
	Саобраћајац /d ¹ -h ¹ / (Hiba, 1986: 56)
	Процвала је трешњица /d ¹ -b ¹ / (Hiba, 1986: 67)
	Семафор /c ¹ -a ¹ / (Vukomanović i Vukadinović 1973: 40)
	У Милице /c ¹ -c ² / (Hiba 1986: 78)
	Променљива срећа /h-g ¹ / (Јанковић, 1988: 30) – транспоновати
ПЛАВА кошуљица небо, море, морнарске капе, освет зоре море сиње море	Таши, таши /d ¹ -a ¹ / (Hiba, 1986: 34)
	Плаво /e ¹ -b ¹ / (Vukomanović, 1984: 20)
	Крај Јадрана /c ¹ -c ² / (Vukomanović, 1984: 102)
	Веслање /d ¹ -h ¹ / (Matić i dr.1990: 215)
Плава + друге боје цветић – ведри дани + жута (цветић – осунчани дани) + бела (цветић – дуга старост)	Цвеће за маму /d ¹ -c ² / (Јанковић, 1988: 19-20)
ЗЕЛЕНА трава трава травица травица травица шумица	Мрави /e ¹ -a ¹ / (Hiba, 1986: 29)
	Марко скаче /c ¹ -g ¹ / (Јабланов, 2006: 42)
	Тира лира лира /h-g ¹ / (Protić, 1987: 100) – транспоновати

гора гора пашњак ливада рузмарин шуме облаче зелену одећу	Свирање /d ¹ -a ¹ / (Protić, 1987: 102) Геге /e ¹ -a ¹ / (Dopuđa, 1980: 25) Певала је птица кос /es ¹ -b ¹ / (Hiba, 1986: 49) Мај /d ¹ -c ² / (Hiba, 1986: 69) Под оном гором зеленом /d ¹ -f ¹ / (Васиљевић, 2003: 20) Успаванка /e ¹ -c ² / (Hiba, 1986: 82) Пролећно коло /d ¹ -h ¹ / (Vukomanović i Komnenić 1981: 61) Рузмарин /c ¹ -c ² / (Јабланов, 2009: 54) Дочекајмо пролеће /c ¹ -c ² / (Vukomanović 1984: 90)
Зелена + друге боје зелена („нога“ – стабло), црвена („блуза“ – цвет) таласи + плава (таласи) + бела (талас – као капа на глави), црна (таласи), златна (таласи), рујно црвена (таласи – као корали)	Булке /cis ¹ -h ¹ / (Vukomanović i Komnenić 1981: 24) Таласи /c ¹ -c ² / (Јанковић, 1988: 69)
ЉУБИЧАСТА љубичица	Зека (Марковић и др. 2002: 377) бројалица
БЕЛА облак снег стаза бела рада бела рада бела рада коза коке лађа	Сунце и мај /d ¹ -b ¹ / (Vukomanović, 1984: 95) Новогодишња песма /e ¹ -a ¹ / (Hiba, 1986: 22) Долази зима /d ¹ -a ¹ / (Hiba, 1986: 23) Ливада /c ¹ -c ² / (Vukomanović i Matić 1989: 13) Беле раде /d ¹ -h ¹ / (Vukomanović i Komnenić 1981: 30) Бела рада /d ¹ -b ¹ / (Vukomanović, 1984: 53) Бела коза /d ¹ -a ¹ / (Matić i др. 1990: 222–223) Гуске, патке играле /d ¹ -a ¹ /

	(Vukomanović i Komnenić 1981: 19)
	Велико море /dis ¹ -d ² / (Vukomanović, 1984: 101) –транспоновати
Бела + друге боје крин + зелена (рузмарин) стреле-папирне + зелена (поље) цвет јагоде + црвена (зреле јагоде)	Ајте амо, момци, цуре /c ¹ -c ² / (Јабланов, 2009: 58)
	Стреле /d ¹ -a ¹ / (Hiba, 1986: 28)
	Процветале јагоде /d ¹ -h ¹ / (Vukomanović, 1984: 54)
СИВА прах са цесте	Ветар /d ¹ -d ² / (Vukomanović, 1984: 118) – транспоновати
ЦРНА гарава девојчица мрки вук	Војвођанско коло /c ¹ -c ² / (Васиљевић, 2003: 85)
	Вук и лисица /d ¹ -h ¹ / (Јабланов, 2006: 59)
Црна + друге боје куца + зелена (трава) чизме + бела (снег, стаза)	Куца и маца /c ¹ -c ² / (Васиљевић, 2003: 64)
	Деда мраз /d ¹ -h ¹ / (Vukomanović, 1984: 86)

ЗАКЉУЧАК

Анализом садржаја бројалица, песама и музичких игара у коришћеним збиркама долазимо до закључка о њиховој неравномерној заступљености. За разлику од великог броја песама у којима се помињу боје или комбинација боја, које се у највећем броју случајева могу повезати са покретом и претворити у музичке игре, само се у две бројалице јављају називи боја. Такође, мали је број песама о музичким инструментима и њима је обухваћено тек неколико инструмената (бубањ, труба, триангл, звечке, виолина). С тим у вези, намеће се потреба за писањем бројалица и компоновањем песама којим би се овај недостатак надоместио.

Могућности за успостављање корелације између ликовног и музичког васпитања предшколске деце су бројне. Оне се претежно заснивају на стварању слика и представа у дејству уму уз помоћ звука или звука и речи, које ће материјализовати кроз цртеж, слику, или форму. Успостављање корелације је могуће и у супротном смеру – буђењем звучне представе као последице визуелног искуства. С тим у вези, деца је могу исказати

смишљањем једноставних песмица које ће отпевати или импровизовати на металофону или инструменту са диркама, а васпитач је забележити, или ритмичким коришћењем ударалки. Најлепше мелодије могу се аранжирати за инструменте из Орфовог инструментарија, како би их деца самостално извела или се могу уклопити у нову музичку драматизацију.

Повезујући звук, реч и слику, деца уче да свој доживљај исказују на различите, креативне начине. Негујући музичке, ликовне, говорне и драмске способности, стављају у покрет све потенцијале свога бића, доживљавајући интегрални развој.

ЛИТЕРАТУРА

Dopuđa, J. (1980). *Ritmičke igre kao osnov estetske kulture pokreta za djecu predškolskog uzrasta (priručnik za nastavnike, vaspitače i roditelje)*. Sarajevo: Svjetlost.

Hiba, N. (1986). *Muzika za najmlađe (priručnik za vokalno-instrumentalnu nastavu u pedagoškim akademijama)*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Matić, R., Adamović, N., Stanić-Bojković, D., Leka, M., Krsmanović, M., Aksentijević-Katić, M., & Šuković, L. (1990). *Igre i aktivnosti dece*. Beograd: Nova prosveta.

Protić, V. (1987). *Prve kolektivne muzičke igre*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; Sarajevo: Svjetlost.

Vukomanović, N., & Komnenić, O. (1981). *Muzičke igre - zbirka igara za decu predškolskog i nižeg školskog uzrasta - priručnik za vaspitače, učitelje, nastavnike i studente pedagoških akademija*. Gornji Milanovac: Dečje novine.

Vukomanović, N., & Matić, E. (1989). *Pesma u vrtiću, pesma u školi*. Gornji Milanovac: Dečje novine.

Vukomanović, N., & Vukadinović, V. (1973). *Zapevajmo i zaigrajmo*. Beograd: Udruženje muzičkih pedagoga Srbije.

Vukomanović, N. (1984). *Rastimo s pesmom (zbirka pesama i igara za decu predškolskog i školskog uzrasta)*. Gornji Milanovac: Dečje novine.

Васиљевић, З. (2003). *Музички буквар*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Грујић-Гарић, Г., Филиповић, С., & Каменов, Е. (2011). *Бајке бројалице*. Нови Сад: Dragon games.

Ђурковић-Пантелић, М. (1998). *Методика музичког васпитања деце предшколског узраста*. Шабац: Виша школа за образовање васпитача.

Јабланов, Н. (2006). *Народне песме и игре за децу, родитеље, васпитаче и учитеље*. Београд: Креативни центар.

- Јабланов, Н. (2009). *Заиграјмо весело (народне игре с певањем)*. Београд: Креативни центар.
- Јанковић, Р. (1988). *Свечани час*. Београд: Нова просвета.
- Каменов, Е., & Филиповић, С. (2010). *Мудрост чула. Део 5, Дечје драмско стваралаштво*. Нови Сад: Dragon.
- Карлаварис, Б. (1961). *Моје дете и ликовно васпитање*. Београд: Народна књига.
- Карлаварис, Б. (1968). *Методика ликовног васпитања за учитељске школе и педагошке академије. Део 1, Ликовно васпитање ученика нижих разреда основне школе*. Београд: Завод за издавање уџбеника СР Србије.
- Марковић, М., Шаин, М., Ковачевић, И., Коруга, Д., Ивановић, Р., Бељански-Ристић, Љ., & др., (2002). *Корак по корак 2 - васпитање деце од три до седам година - приручник за родитеље и васпитаче*. Београд: Креативни центар.
- Савић, Д. (2003). *Ликовна култура*. Сомбор: Универзитет у Новом Саду - Учитељски факултет.
- Филиповић, С., & Грујић-Гарић, Г. (2009). Утицај музике на дечје ликовно изражавање. У И. Радовановић & Б. Требјешанин (Ур.), *Иновације у основношколском образовању - вредновање*. (стр. 309-320). Београд: Учитељски факултет.
- Филиповић, С., & Каменов, Е. (2009). *Мудрост чула - III део, Дечје ликовно стваралаштво*. Нови Сад: Dragon.
- Филиповић, С. (2011). *Методика ликовног васпитања и образовања*. Београд: Универзитет уметности у Београду; Београд: Klett.

CORRELATION BETWEEN MUSIC AND ART IN PRE-SCHOOL INSTITUTIONS

Ljiljana O. Vojkić¹³ i Jelena O. Dubljević¹⁴

Abstract. The results of the research conducted with the aim of examining the influence of music on children's artistic expression have shown that "there is a special, almost organic relationship between musical and artistic creative expressions of pre-school children" (Филиповић, Грујић-Гарић, 2009:319). By correlating the contents of music and art education one can more

¹³ljubljevic@yahoo.com, College of Professional Studies for Pre-school Teachers, Pirot

¹⁴ljubljevic@yahoo.com, University of Arts in Belgrade, Faculty of Music

fully achieve the aims and tasks of pre-school education and upbringing, and children can develop as integral personalities. Pre-school children go through three stages: the scribbling stage /accidental realism - from age 2 to 4/, the preschematic stage /unsuccessful realism - from age 4 to 6/, and the schematic stage /intellectual realism - from age 6 to 9/ (Lovenfeld, 1975, cited in Филиповић, 2011). Likewise, in children's artistic expression one can notice three levels: intellectual/narrative, artistic/expressive and notional/symbolic, which become even more expressive through musical stimulation (Филиповић, Грујић-Гарић, 2009). A correlation between music and art education in a pre-school institution is mostly based on listening to music which precedes or develops simultaneously with children's artistic expression. However, playing music can serve as a tool of becoming acquainted with and making difference between colours. Besides, children can become included in designing simple musical instruments (Ђурковић-Пантелић, 1998), or in their modelling with coloured dough or plasticine (Филиповић, Каменов, 2009). The correlation becomes even more conspicuous in musical dramatisation, where it is necessary to decorate the scene and make the costumes. The possibilities of establishing a correlation are numerous and various, and the ways of establishing it are familiar and inciting to children.

Key words: fine arts, artistic expression, correlation, kindergarden, children, music.

Примљен: 15.05.2017.

Прихваћен: 02.11.2017.

